

**PROGRAM LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE
ZA PREPREČEVANJE ZASVOJENOSTI NOVA GORICA
ZA OBDOBJE 2012- 2015**

Marec 2012

PROGRAM LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE ZA PREPREČEVANJE ZASVOJENOSTI NOVA GORICA 2012 – 2015

UVOD

Mestna občina Nova Gorica si v okviru Lokalne akcijske skupine za preprečevanje zasvojenosti Nova Gorica (v nadaljnjem besedilu: LAS) že vrsto let prizadeva, da bi z razvejano preventivo in ponudbo drugih programov s tega področja čim več pripomogla k preprečevanju ter zmanjšanju škodljivih posledic uporabe dovoljenih in nedovoljenih drog oz. vseh oblik zasvojenosti v lokalnem okolju.

LAS je strokovno in posvetovalno telo župana, Mestnega sveta Mestne občine Nova Gorica in drugih organov občine, kot tudi za posamezne izvajalce programov preprečevanja zasvojenosti.

Naloge LAS-a so:

- proučevanje stanja in načrtovanje ukrepov za zmanjšanje povpraševanja po prepovedanih drogah,
- spremljanje in koordiniranje ukrepov za preprečevanje uživanja prepovedanih drog,
- usklajevanje in izvajanje preventivnih ukrepov za preprečevanje uporabe prepovedanih drog,
- oblikovanje predlogov za sofinanciranje programov preprečevanja uporabe drog,
- priprava poročil za Mestni svet,
- druge aktivnosti vezane na preprečevanje zasvojenosti.

V okviru LAS-a Nova Gorica je bil na podlagi izkušenj dela na področju zasvojenosti v preteklih letih, v letu 2011 izvedene Raziskave o uporabi drog med šolsko populacijo v Mestni občini Nova Gorica, poročil Centra za socialno delo Nova Gorica, Policijske postaje Nova Gorica ter Zdravstvenega doma Nova Gorica – Ambulante za zdravljenje odvisnosti in strokovne literature, izdelan v nadaljevanju opisani program dela LAS-a 2012 - 2015.

Za lažje razumevanje predvsem pa z vidika razumevanja v nadaljevanju navedenih vsebin je potrebna natančna opredelitev terminologije, ki je povzeta po delovnem gradivu Preventivne aktivnosti na področju uporabe psihoaktivnih snovi, ki ga je pripravil Zavod za zdravstveno varstvo Ravne s podporo Ministrstva za zdravje RS.

Program LAS Nova Gorica določa aktivnosti na področju preprečevanja zasvojenosti. Uporablja se izraz zasvojenost, ki označuje potrebo, ki se razvije postopoma, bolj ali manj hitro s privajanjem na določeno psihoaktivno substanco (npr. alkohol, nikotin, marihuano) – izraz psihoaktivne substance je obrazložen v nadaljevanju – ali obliko vedenja (npr. igre na srečo). Ko je zasvojenost vzpostavljena, deluje pri posamezniku kot relativna nuja in mu jemlje svobodo doživljanja in ravnanja. Podobna je naravnim potrebam. Lahko je celo močnejša od njih, je pa v nasprotju z njihovo absolutnostjo vedno relativna – odvajanje in vzdržnost jo spremenita v latentno stanje, ki pa se pri npr. ponovni uporabi psihoaktivne

substance znova aktivira v akutno potrebo (recidiv). Gre za umetno potrebo po nečem, kar človeku po naravi ni potrebno.

Uporablja se tudi izraz odvisnost, ki sicer ni napačen, vsebuje pa širok spekter pomenov od pozitivnega (npr. odvisnost od čistega zraka, odvisnost matere od otroka) do negativnega (npr. odvisnost sužnja od gospodarja). Izraz zasvojenost je zato manj dvoumen.

Psihoaktivne substance je redkeje uporabljen izraz za droge, ki vključuje tako dovoljene kot nedovoljene droge. Nekateri avtorji uporabljajo tudi izraz substance, ki lahko po vnosu v človeški organizem spremenijo percepcijo, kognitivno vedenje ali motorične funkcije posameznika, spremembe pa so določene s farmakološkimi značilnostmi substance same ter ponotranjenimi pričakovanji posameznika in družbe v zvezi z učinki te substance.

Ker zajema preprečevanje uporabe drog oz. psihoaktivnih substanc večji del prizadevanj oz. ponudbe programov tako v svetu kot na nacionalni in lokalni ravni, govorimo v nadaljevanju predvsem o aktivnostih na področju zmanjševanja drog, pri posameznih vsebinah, ki se tičejo splošne populacije pa o različnih oblikah zasvojenosti, saj stroka in razni podatki kažejo na porast tudi nekemičnih zasvojenosti.

1 ZMANJŠEVANJE POVPRASEVANJA PO DROGAH

Zmanjševanje povpraševanja po drogah pokriva dejavnosti na različnih ravneh preventive od začetnega odvrčanja od uporabe drog pri vseh starostnih skupinah pa vse do zmanjševanja negativnih zdravstvenih in socialnih posledic uporabe drog, zdravljenja, socialne obravnave in ponovne socialne vključitve oseb, nekdanjih odvisnih od drog, v družbo. Posebno pozornost velja nameniti promociji duševnega zdravja, skrbi za mladostnike in ženske – predvsem nosečnice uporabnice drog – ter preventivi okužbe z virusom HIV in drugimi nalezljivimi obolenji.

1.1 PRIMARNA PREVENTIVA

Temeljni cilj primarne preventive je ustvarjanje takih družbenih razmer, ki posamezniku dajejo možnosti za razvijanje življenjskega sloga brez uporabe drog. Največji delež preventivnih programov je namenjen otrokom in mladostnikom, in sicer v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, del pa tudi zunaj njih. Pomembno vlogo pri izvajanju preventivnih dejavnosti imajo poleg strokovnjakov predstavniki nevladnih organizacij in lokalne akcijske skupine, ki usklajuje te dejavnosti.

Podobno kot druge evropske države se tudi v Sloveniji srečujemo s težavo, da preventivni programi niso evalvirani (prav tako ne obstaja razvita metodologija evalvacije), zato njihovi realni učinki niso znani.

Z namenom, da bi pripravili učinkovito primarno preventivo, LAS Nova Gorica podpira nadaljevanje enotnega programa, ki že več let poteka kontinuirano po vseh osnovnih in srednjih šolah v Mestni občini Nova Gorica. Enoten program omogoča izpeljavo učinkovite evalvacije, s tem pa ugotavljanje učinkovitosti in uspešnosti izpeljanih programov.

LAS si je kot pomembno strokovno nalogo zadal temeljito evalvacijo programov. Metode evalvacije izhajajo iz strokovne presoje narave evalvacijskih ciljev ter so usmerjene v

kvalitativne analize, ki so uveljavljene v humanističnih vedah. Evalvacija mora potekati sproti in ob koncu izpeljanih programov ter mora zajemati cilje, izpeljavo in učinke programa. V prihodnje je zato potrebno več sredstev vložiti v razvijanje metodologije za evalvacijo oz. ovrednotenje za ugotavljanje njihove učinkovitosti in uspešnosti.

1.1.1 PREVENTIVA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Vzgojno-izobraževalne institucije (vrtci, šole, dijaški domovi...) so eden izmed pomembnih dejavnikov v izvajanju preventive na področju rabe drog. Vzgojno-izobraževalne institucije same ne morejo preprečiti rabe drog med otroci in mladostniki, vendar pa lahko vzgojno izobraževalno delujejo tako, da ob ohranjanju abstinence posameznikov podpirajo tudi doseganje drugih ciljev preventive – odlaganje morebitne iniciacije v rabo drog na čim poznejše starostno obdobje ter zmanjševanje tveganj in škode, ki lahko nastane z morebitno rabo drog med otroci in mladostniki.

Temeljni cilj preventive v prostoru vzgoje in izobraževanja je ustvarjanje takih družbenih razmer, ki posamezniku dajejo možnosti za razvijanje življenjskega sloga brez uporabe drog. Realistično obravnavanje problematike rabe drog v vzgojno-izobraževalnih institucijah pa zahteva vključevanje sestavin paradigme zmanjševanja tveganj in škode v preventivo na področju rabe drog, saj ni realno pričakovati ohranjanja abstinence za vse posameznike. Preventiva v vzgoji in izobraževanju si zato prizadeva tudi za to, da bi posameznika, ki se morda bo oz. se je že odločil za eksperimentiranje z drogami, seznanili s tveganji in škodo, ki so s tem povezana tako na osebni kot na družbeni ravni.

Preventivo v prostoru vzgoje in izobraževanja tako razumemo kot široko razvejano področje preprečevanja rabe dovoljenih in nedovoljenih drog, ki vključuje tudi sestavine zmanjševanja tveganj in škode, povezanih z morebitno rabo drog.

V šolskem okolju :

Iz tako opredeljenega pristopa izhajajo naslednji cilji preventive v vzgoji in izobraževanju:

- ohranjanje abstinence posameznika, dvig starostne meje ob morebitni prvi uporabi drog in zmanjševanje tveganj in škode, ki lahko nastane ob posameznikovi odločitvi za rabo drog; preventiva tako vključuje abstinentne, pa tudi mlade, ki z drogo že eksperimentirajo oz. jo občasno uporabljajo,
- strategija preprečevanja rabe drog ne more biti poseben del življenja in dela šole, temveč mora biti povezana z različnimi vzgojnimi dejavniki in tako umeščena v celotno vzgojno zasnovo javne šole, preventivo na področju drog je potrebno vključiti v koncipiranje, izvajanje in evalviranje celotnega vzgojnega delovanja šole,
- obravnava problematike rabe drog vključuje obravnavo rabe dovoljenih in nedovoljenih drog,
- učne vsebine, preventivni programi oz. projekti morajo biti prilagojeni starosti otrok in mladostnikov ter se morajo časovno in vsebinsko nadgrajevati na vseh izobraževalnih stopnjah, temeljiti morajo na sodobnem znanju in spoznanjih o drogah; informacije in znanje, ki ga pridobivajo učenci in dijaki, morajo biti kakovostni ter predstavljeni objektivno, kritično in pluralno,
- potrebno je zagotoviti vključevanje in povezovanje šole s preventivnimi programi, ki potekajo na različnih ravneh in okoljih (npr. mladinski klubi, različna športna in druga društva, lokalna skupnost ...).

Primarna preventiva na področju preprečevanja poseganja po drogah pri mladih se zagotavlja predvsem v obliki primarnih preventivnih programov, usmerjenih v zdrav življenjski slog, vzpostavljanje odgovornosti do lastnega zdravja ter v promocijo duševnega zdravja.

Predlagamo, da poteka primarna preventiva v vzgoji in izobraževanju z naslednjimi vsebinami:

Učenci, dijaki	Vsebine
preventivna predavanja/delavnice za učence 5. razreda osnovne šole	spoznavanje samega sebe, oblikovanje pozitivne samopodobe, prvi znaki odraščanja
preventivna predavanja/delavnice za učence 6. razreda osnovne šole	spoznavanje samega sebe, oblikovanje pozitivne samopodobe, prvi znaki odraščanja,
preventivna predavanja/delavnice za učence 7. razreda osnovne šole	spoznavanje samega sebe – oblikovanje identitete, oblikovanje pozitivne samopodobe, prvi znaki odraščanja
preventivna predavanja/delavnice za učence 8. razreda osnovne šole	odraščanje, oblikovanje pozitivne samopodobe – kdo sem, telesne spremembe
preventivna predavanja/delavnice za učence 9. razreda osnovne šole	oblikovanje pozitivne samopodobe, pomen medvrstniškega druženja, odraščanje
preventivna predavanja/delavnice za dijake 1. letnikov srednjih šol	šolske obremenitve, pomen čustev, bivanjska praznina,
preventivna predavanja/delavnice za dijake 2. letnikov srednjih šol	spoznavanje raznih oblik zasvojenosti, bivanjska praznina, reševanje stresnih situacij,

1.1.2 PREVENTIVA V DRUŽINSKEM OKOLJU

Predlagamo, da se ohrani model preventivnih dejavnosti, kot so potekale v obdobju 2004-2011. S temi dejavnostmi je treba starše seznaniti s sodobnimi spoznanji različnih ved (psihologija, pedagogika, sociologija, antropologija...), ki ugotavljajo, da je šibka socializacijska praksa, ki ne postavlja meja dovoljenega in nedovoljenega vedenja v skladu s starostjo otrok, eden ključnih dejavnikov možne poznejše uporabe drog pri njihovih otrocih. Zanimarjanje učenja, socialnih veščin ali nezagotavljanje možnosti, da bi otrok vse to razvil, ter izostanek prenosa prosocialnih vrednot in prenosa neodobranja uporabe alkohola ali drugih drog na otroke so po ugotovitvah različnih strok dejavniki, ki spodbujajo uporabo drog pri mladostnikih.

Predlagamo, da poteka primarna preventiva v družinskem okolju z naslednjimi vsebinami:

Starši, drugi zainteresirani	Vsebine
preventivna predavanja/delavnice za starše predšolskih otrok in otrok I. triade osnovne šole	razmerje otrok – starši, razvojni mejniki tega obdobja in postavljanje meja v vzgoji, vzgoja odgovornega otroka, preživljanje prostega časa, VZGOJA ODGOVORNEGA OTROKA
preventivna predavanja/delavnice za starše otrok II. triade	obremenjevanje otrok v šoli, motivacija za šolsko delo, razvojni mejniki tega obdobja
preventivna predavanja/delavnice za starše otrok III. triade	preprečevanje raznih oblik zasvojenosti, razvojni mejniki tega obdobja, motivacija za šolsko delo,
preventivna predavanja/delavnice za starše dijakov	bivanjska praznina mladih, prepoznavanje različnih oblik zasvojenosti, iskanje pomoči in kako reagirati v primerih suma na katero od oblik zasvojenosti,

1.1.3 PREVENTIVA NA DELOVNEM MESTU

Če pride do problematične uporabe drog, ki vpliva na delovanje posameznika na delovnem mestu, je treba oblikovati informacijske aktivnosti, zdravstvene preglede ter omogočiti zdravljenje in socialno obravnavo teh posameznikov.

LAS Nova Gorica podpira razvoj preventivnih programov za preprečevanje uporabe dovoljenih in nedovoljenih drog na delovnem mestu. Preventivo na delovnem mestu v našem lokalnem okolju že izvaja Zdravstveni dom Osnovno varstvo Nova Gorica – Ambulanta za zdravljenje bolezni odvisnosti.

1.1.4 PREVENTIVA V LOKALNEM OKOLJU IN V CIVILNI DRUŽBI

V lokalni skupnosti je treba ustvarjati take življenjske razmere, ki bodo prebivalce usmerjale in jim omogočale razvijati življenjske sloge brez uporabe drog, oziroma če se te že uporabljajo, da bo njihova uporaba čim manj tvegana.

Potrebno je zagotavljati možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa otrok, mladostnikov in odraslih, zato LAS Nova Gorica podpira povezovanje preventivnih programov na različnih ravneh in okoljih v Mestni občini Nova Gorica med javnimi in nevladnimi organizacijami, ki skrbijo za aktivno preživljanje prostega časa otrok in mladostnikov.

Lokalna skupnost podpira razvijanje vrstniškega izobraževanja na področju drog ter različnih preventivnih dejavnosti mladinskih centrov, športnih društev, verskih in drugih organizacij civilne družbe, PUM-ov (projektno učenje za mlajše odrasle) itd.

Preventivne dejavnosti v lokalni skupnosti usklajuje LAS (priprava gradiva, skupna internetna stran, organizirani dogodki...).

Prostovoljno delo v preventivnih programih nevladnih organizacij, društev in združenj je eden temeljev za izvajanje teh programov, zato lokalna skupnost podpira to obliko delovanja posameznikov.

LAS podpira izobraževanje splošnih strokovnjakov, ki so v nenehnem stiku z uporabniki drog, o načelih zmanjševanja škode (svetovalne službe, socialni delavci na centrih za socialno delo in zdravstveni delavci v zdravstvenih domovih ter policija).

Podpiramo oblikovanje informacijske točke, na kateri vsi zainteresirani pridobijo ustrezne informacije, povezane z uporabo drog.

Cilji primarne preventive

- **nadaljevanje izvajanja primarne preventive (predavanja/delavnice za učence, dijake, starše, pedagoški kader po vzoru preteklih let ter v skladu z Odlokom o sofinanciranju programov s področja zasvojenosti v Mestni občini Nova Gorica),**
- **oblikovanje delovne skupine strokovnjakov iz lokalnega okolja, ki bodo v okviru primarne preventive po šolah pripravili in izvajali delavnice oz. predavanja s področja zasvojenosti za učence in dijake, starše in strokovne sodelavce,**
- **povezovanje preventivnih programov na različnih ravneh in okoljih v Mestni občini Nova Gorica med javnimi in nevladnimi organizacijami, ki skrbijo za aktivno preživljanje prostega časa otrok in mladostnikov.**

1.2 SEKUNDARNA PREVENTIVA

1.2.1 AKTIVNOSTI ZA ZMANJŠEVANJE TVEGANJ, POVEZANIH Z MOREBITNO UPORABO DROG PRI MLADIH, KI Z DROGO EKSPERIMENTIRAJO

Aktivnosti za zmanjševanje tveganj, povezanih z morebitno uporabo drog pri mladih, ki z drogo eksperimentirajo oziroma jo uporabljajo občasno, v zdravstvu zagotavljajo programi za zmanjševanje tovrstnih tveganj v obliki zgodnjega odkrivanja in obravnave v pedopsihiatričnih ambulantah, šolskih dispanzerjih in ambulantah družinske medicine ter v obliki zdravstvenovzgojnih programov in informacij za preprečevanje tveganj, povezanih s tako uporabo drog med mladimi.

Podpirati je potrebno preventivne programe zgodnje intervencije za otroke in starše ter družine, v katerih je ugotovljena problematična uporaba drog. Pri razvoju teh intervencij je

treba predvsem upoštevati pravico otroka do zdravega odraščanja, pa tudi pravico posameznika do zasebnosti ter nevarnost stigmatizacije otroka in njegove družine.

Predlaga se ustanovitev informacijsko-svetovalno mrežo za starše, ki se srečujejo s problematiko uporabe drog pri svojih otrocih in potrebujejo pomoč.

1.2.2 PROGRAMI ZMAJŠEVANJA TVEGANJ IN ŠKODE ZARADI UPORABE DROG

Zmanjševanje škode na področju drog razumemo predvsem kot programsko usmerjeno politiko, ki se je začela hitro razvijati predvsem v obdobju zadnjih dveh desetletij in predstavlja alternativo tako medicinski razlagi "bolezni odvisnosti" kot tudi represivnemu modelu obravnave uporabnikov drog. Zmanjševanje škode na področju drog lahko razumemo v kontekstu drugih strategij, ki jih ljudje uporabljamo na različnih področjih vsakodnevnega življenja, ko se srečujemo z nevarnimi ali ogrožajočimi situacijami, ki se jim ne moremo ali nočemo povsem izogniti.

S temi programi želimo preprečiti nastanek socialne škode zaradi uporabe drog ali jo zmanjšati ter preprečiti prenos nalezljivih bolezni in s tem tudi nadaljnje slabšanje zdravstvenega in socialnega stanja oseb, ki uporabljajo droge.

Dejstvo je, da osebe, ki uporabljajo droge, vstopajo v različne zahtevnejše programe pomoči šele pozneje, ko konkretno pomoč (zdravstvene, socialne, odnosne težave itd.) tudi potrebujejo. Programi zmanjševanja škode nimajo za temeljni cilj doseči abstinenco, ampak zagotavljati manj tvegano uporabo drog in s tem zagotavljati socialno vključenost uporabnikov drog ter njihovo sodelovanje.

V programih zmanjševanja škode poleg strokovnih delavcev lahko delajo tudi laični delavci (nekdanji uporabniki drog oz. aktualni uporabniki drog). S pomočjo programov zmanjševanja škode, imenovanih tudi nizkopražni programi, se izvajajo različne dejavnosti, ki vključujejo obveščanje in izobraževanje uporabnikov drog o nevarnostih pri uporabi drog, varnejših načinih uporabe drog, svetovanje, vrstniške pomoči. Sem sodijo tudi programi, ki vključujejo izmenjavo igel, terensko delo, vzpostavitev varnih sob, metadonsko vzdrževalni program in vzpostavitev dnevnih centrov za uporabnike drog.

V Novi Gorici obstaja potreba po programih za brezdomne uporabnike drog, zlasti potreba po vzpostavitvi nočnih zavetiščih. V zadnjem času še posebej narašča potreba po specializiranih zavetiščih za starejše brezdomne uporabnike drog.

1.2.3 ZDRAVSTVENA IN SOCIALNA OBRAVNAVA UPORABNIKOV DROG

Obravnavo uporabnikov drog mora biti celovita, nenehna ter dostopna vsem uporabnikom. V tem smislu mora biti zagotovljeno sodelovanje med izvajalci različnih programov zdravljenja, psihosocialne obravnave in psihosocialne rehabilitacije. Za učinkovito in kvalitetno delo je tako potrebno tesno sodelovanje različnih institucij. V našem lokalnem okolju na tem področju delujeta Ambulanta za zdravljenje odvisnosti Nova Gorica (Zdravstveni dom osnovno varstvo Nova Gorica) in Center za socialno delo Nova Gorica.

Obravnavo uporabnikov drog v okviru zdravstvenega varstva

Ambulanta za zdravljenje bolezni odvisnosti Nova Gorica izvaja zdravniško – psihoterapevtsko obravnavo. Izvaja dva temeljna programa: substitucijski in psihoterapevtski. Prvi deluje s pomočjo zdravil, psihoterapevtski pa s pomočjo terapije, ki je lahko individualna, partnerska, družinska, skupinska. Oba programa sledita cilju ozdravitve pacienta ali vsaj vzpostavitvi abstinence. Eden od ciljev ambulante je tudi osveščanje in opremljanje najožjih družinskih članov za soočanje s težavami zasvojenih.

Ambulanta izvaja naslednje aktivnosti:

- epidemiološka dejavnost: kontrola krvnega seruma na protitelesa HIV, HCV, HCB, cepljenje proti hepatitisu B,
- zdravniška obravnavo,
- delitev substitucijskih zdravil,
- zdravniška in psihoterapevtska obravnavo nosečnic in zasvojenih mater,
- skupinska obravnavo,
- družinska psihoterapija,
- urinsko testiranje,
- obravnavo nekemičnih zasvojenosti,
- preventivne in izobraževalne dejavnosti.

Ugotovitve Ambulante za zdravljenje bolezni odvisnosti Nova Gorica:

- število tradicionalnih kemičnih zasvojencev se počasi a vztrajno niža,
- v porastu so zasvojenosti s kokainom in sintetičnimi drogami
- povečanje nekemičnih zasvojenosti,
- potrebne so aktivnosti na področju osveščanja glede marihuane,
- sodelovanje z vsemi akterji pri zasvojenih nosečnicah in materah,
- preprečevanje hepatitisa in HIVa.

Obravnavo uporabnikov drog v okviru socialnega varstva

Center za socialno delo Nova Gorica v okviru svojih pristojnosti izvaja posamezne ukrepe v zvezi s preprečevanjem in zmanjševanjem posledic uporabe prepovedanih drog oz. preprečevanjem in zmanjševanjem vseh oblik zasvojenosti.

Na Centru za socialno delo Nova Gorica beležijo upad primerov povezanih z zasvojenostmi po številu, so pa dejanja hujša.

Zaznava se odvisnost od patoloških odnosov. Problematična je populacija mlajših polnoletnih – brezposelni oz. nezaposleni, nezainteresirani za delo, izobraževanje, nemotivirani. Pri srednješolcih se zaznavajo nekemične odvisnosti, predvsem igre na srečo.

Cilji sekundarne preventive:

- nadgradnja programov Dnevnega centra za uporabnike prepovedanih drog Nova Gorica (npr. status povezovalca med programi, ki se v lokalnem okolju ukvarjajo s področjem zasvojenosti...),
- izobraževanje oseb, odvisnih od drog, o nevarnostih uporabe drog in varnejših načinih uporabe drog; poudarek na preprečevanju prevelikih odmerkov psihoaktivnih snovi in prvi pomoči,
- izvajanje kakovostnega terenskega dela z odvisnimi od drog,
- program izmenjave igel,
- zaščita pred nalezljivimi boleznimi (hepatitis, AIDS),
- uvedba javnih del oz. drugih oblik zaposlovanja za uporabnike drog,
- vzpostavitev prenočišč za brezdomce oz. brezdomne uporabnike prepovedanih drog,
- pomoč oz. vzpostavitev programa namenjenega ženski populaciji, odvisni od drog ter v zvezi s tem podpora programom terenskega dela in programom obveščanja o različnih tveganjih, vključno s prostitucijo in nevarnostih za otroka med nosečnostjo matere, odvisnih od drog,
- poudarek na uporabi sintetičnih drog - zlasti pri obveščanju, dejavnem preventivnem delu med mladostniki in pri aktivnih ukrepih za zagotavljanje varnih razmer na plesnih prireditvah,
- pomoč uporabnikom drog pri ponovnem vključevanju v družbo, ki ne morejo ali ne želijo prenehati uporabljati droge - zagotovitev vsaj osnovnih življenjskih pogojev (razdeljevalnice hrane, nočna zavetišča, vzdrževanje osebne higiene),
- delo v zaporih - preprečevanje socialne izključenosti vseh uporabnikov drog in uporabnikov drog v zaporih,
- ustanovitev informacijsko-svetovalno mreže za starše, ki se srečujejo s problematiko uporabe drog pri svojih otrocih in potrebujejo pomoč,
- podpora programom za mlade, ki že eksperimentirajo z drogo,
- izvajanje aktivnosti na posameznih področjih skladno z veljavno zakonodajo (zdravstveno varstvo, socialno varstvo),
- sodelovanje institucij z različnih področjih pri programih za preprečevanje in zmanjševanje vseh oblik zasvojenosti,
- podpora Ambulanti za zdravljenje bolezni odvisnosti Nova Gorica.

1.3 PREVENTIVA NAMENJENA DOSEGANJU ABSTINENCE

Visokopražni programi so programi, katerih delo je deklarativno usmerjeno v doseganje abstinence - sprejemni in dnevni centri, terapevtske skupnosti in komune ter terapevtske skupnosti za ženske z otroki, mladostnike, ter specializirani programi za tiste uporabnike, ki hkrati uporabljajo različne droge itd. Vanje se vključujejo posamezniki, ki želijo prenehati uporabljati droge.

Centri za reintegracijo so programi, v katerih poteka strokovno delo s stabilnimi abstinenti in njihovimi bližnjimi, ki omogoča konkretno socialno vključitev. Po končani terapevtski obravnavi oziroma zdravljenju sledi socialna reintegracija oziroma ponovno vključevanje nekdanjih uporabnikov drog v družbo. To pa pomeni vključevanje na vseh ravneh in področjih, zlasti pa razvijanje socialnih veščin ter spodbujanje izobraževanja in zaposlovanja. Ponovno vključevanje v družbo pomeni tudi zmanjševanje ali odpravo socialnih vzrokov, ki so privedli do uporabe drog, zlasti socialne izključenosti.

Cilji preventive namenjene doseganju abstinence:

- **okrepitev reintegracijskega programa v lokalni skupnosti,**
- **podpora visokopražnim programom v lokalni skupnosti.**

1.4 OBVEŠČANJE JAVNOSTI IN SPODBUJANJE CIVILNE DRUŽBE K RAZUMEVANJU IN SPREJEMANJU TEŽAV, POVEZANIH Z ODVISNOSTJO OD DROG

S pojavom raznih oblik zasvojenosti, značilnostmi tega področja, preprečevanjem zasvojenosti, izobraževanjem je potrebno seznanjati splošno javnost v lokalnem okolju.

Cilji:

- **informiranje javnosti o stanju glede drog oz. različnih oblik zasvojenosti (didaktični, propagandni material, posveti, predavanja, tabori, kulturne prireditve, razstave); za primarno preventivo promocija zdravega življenja, v okviru sekundarne in terciarne preventive pa javnosti približati odvisnike in spoznati tudi njihove pozitivne strani,**
- **organiziranje dnevov odprtih vrat institucij, organizacij, društev, ki v lokalnem okolju izvajajo programe s tega področja,**
- **pridobivanje prostovoljcev (delovanje v dnevnem centru, poulično delo...),**
- **krepitev vrstniških izobraževalnih programov (peer education),**
- **redno sodelovanje z mediji,**
- **sodelovanje LAS Nova Gorica z ostalimi LAS v regiji in širše.**

2 DEJAVNOSTI ZA ZMANJŠEVANJE PONUDBE DROG

Največ dejavnosti za zmanjševanje ponudbe drog izvajata policija in pravosodni sistem, ki na področju preprečevanja uporabe drog izvajata naloge v skladu s svojimi pristojnostmi.

Po podatkih Policijske postaje Nova Gorica se v našem lokalnem okolju problematika prepovedanih drog izkazuje predvsem v tem, da iz sosednje Italije prihajajo odvisniki z namenom nakupa prepovedanih drog. Problematika se zaradi ukrepov policije zmanjšuje. Sodelovanje LAS Nova Gorica s policijo je zelo dobro.

Cilji:

- sodelovanje institucij z različnih področjih pri programih za preprečevanje in zmanjševanje vseh oblik zasvojenosti.

3 NEKEMIČNE ODVISNOSTI

Nekemične odvisnosti so zasvojenosti, pri katerih se za doseganje omamnega stanja zavesti zlorablja določen postopek. Gre za vedenje, ki ima navadno potencial za zmanjšanje bolečine ali omamljanje, vendar ne zaradi vnosa mamil, ampak zaradi izločanja mamilom podobnih snovi. Le-te se v manjših količinah izločajo v možganih slehernega človeka, s pogostim ponavljanjem pa se lahko ta sicer fiziološki odgovor organizma postoteri ali potisočeri. Tako lahko pri zasvojenih izmerimo bistveno spremenjeno koncentracijo drogam podobnih snovi (endorfinov, dopamina) v centralnem živčevju.

Najpogostejše nekemične odvisnosti so:

- odvisnost od hrane: bulimia nervosa, anorexia nervosa, kompulzivno preobjedanje, ortoreksija,
- odvisnost od iger na srečo za denar – patološko hazardiranje,
- odvisnost od seksualnosti, seksualna anoreksija,
- odvisnosti od sanjarjenja, nakupovanja, zadolževanja,
- odvisnosti od igranja iger na računalniku, interneta, klepetalnic, televizije,
- odvisnost od dela.

Odvisnost od odnosov je posebna oblika nekemične odvisnosti, ki jo razvijejo zlasti družinski člani zasvojenih in pri kateri se za omamljanje zlorablja dramatični elementi neurejenega odnosa s pomembnim svojcem, in sicer do tolikšne mere, da postane življenje neobvladljivo in zasvojeni trpi hude posledice.

Cilji:

- **osveščanje in ustrezno podajanje informacij o nekemičnih odvisnostih v okviru primarne preventive za učence, dijake, pedagoški kader ter predvsem starše,**
- **podpora Ambulanti za zdravljenje bolezni odvisnosti Nova Gorica,**
- **seznanjanje širše javnosti preko medijev, okroglih miz, predavanj,**

- **spodbujanje vključevanja vzgojnih in izobraževalnih zavodov v projekte – šolstvo,**
- **večja usmerjenost v prepoznavanje različnih oblik nekemičnih odvisnosti.**

ZAKLJUČEK

Reševanje problematike na področju preprečevanja zasvojenosti zahteva celosten in uravnotežen pristop, ki upošteva problematiko kot posledico prepletenega dogajanja na osebni in širšem socialnem področju.

Aktivnosti na področju preprečevanja zasvojenosti vsebujejo temeljne konflikte in kompromise med različnimi skupinami in posamezniki o tem, kaj je legitimno znanje, kakšni so dobri programi ter kakšno terminologijo uporabljati.

V Sloveniji zaenkrat še nimamo vzpostavljenih nacionalnih kriterijev kakovosti in strokovnih smernic za upravljanje množice različnih pogledov na reševanje te problematike, zato je predstavljeni plan dela LAS 2012 – 2015 posledica praktičnih izkušenj, potreb lokalnega okolja ter spoznanj in raziskav, ki so na voljo v strokovni literaturi.